

**BIBLIOTEKA
ODRAZ STVARNOSTI**

Urednik
Borislav Pantić

Naslov originala
Alan Bennett
“The Uncommon Reader”

Copyright © 2007 by Faber and Faber Ltd.
Copyright © 2009 za Srbiju i Crnu Goru Čarobna knjiga

Autor ilustracije i dizajna korice:
Liljana Nestorov
Copyright © Čarobna knjiga 2009.

ISBN 978-86-7702-088-0

Nijedan deo ove publikacije, kao ni publikacija u celini, ne sme se reprodukovati, umnožavati, preštamovati niti u bilo kojoj drugoj formi i bilo kojim drugim sredstvom prenositi ili distribuirati bez odobrenja izdavača.

Sva prava za objavljivanje ove knjige zadržavaju autor i izdavač prema odredbama Zakona o autorskim pravima.

Čarobna knjiga
Beograd 2009.

Alan Benet

KRALJEVSKI ČITALAC

Prevod
Tijana Parezanović

**Čarobna
knjiga**

U Vindzoru se te večeri održavao svečani banket i dok je predsednik Francuske zauzimaio svoje mesto pored Njenog veličanstva, pripadnici kraljevske porodice su stali iza njih, pa je cela povorka lagano krenula u Odaju Voterlu.

„Sad kada imam priliku da popričam sa vama nasamo“, reče kraljica dok se okretala nalevo i nadesno i osmehivala grupi okupljenih svečanih zvanica, „s nestrpljenjem sam žudela da vas upitam za pisca Žana Ženea.“

„Ah“, reče predsednik. „*Oui.*“

Povorka je zastala dok su se puštale *Marseljeza* i engleska nacionalna himna i čim su se smestili na svoja mesta, Njeno veličanstvo se okrenulo ka predsedniku i nastavilo razgovor.

„Premda je bio homoseksualac i zatvorska ptičica, zar je doista bio tako loš kakvim su ga predstavljali? Ili, tačnije rečeno“, kraljica je podigla kašiku za supu, „zar je doista bio tako dobar?“

Predsednik se, nepoučen o životu i radu proćelavog pisca, unezvereno osvrtao ne bi li uočio negde u blizini

ministarku kulture. No, ona je upravo razgovarala sa kenterberijskim nadbiskupom.

„Žan Žene“, ponovi kraljica ne bi li pomogla predsedniku da ga se priseti. „*Vous le connaissez?*“¹

„*Bien sûr*“,² reče predsednik.

„*Il m'intéresse*“,³ odvrati kraljica.

„*Vraiment?*“⁴

Predsednik odloži svoju kašiku. Biće ovo dugo večer.

---

1 Fr. „Poznajete li ga?“ (Prim. prev.)

2 Fr. „Svakako“. (Prim. prev.)

3 Fr. „Interesujem se za njega“. (Prim. prev.)

4 Fr. „Zaista?“ (Prim. prev.)

Za sve su bili krivi psi. Bili su pravi snobovi i obično bi se, nakon boravka u vrtu, popeli uz ulazne stepenice i tu bi im lakej uglavnom otvorio vrata.

Međutim, danas su iz nekog razloga jurcali po terasi, lajali na sav glas, te se ponovo sjurili niz stepenice i, zaobišavši terasu, došli do dela bašte sa kojeg je njihov lavež uspeo da dopre do nje.

Lajali su na putujuću biblioteku grada Vestminstera, veliki kombi nalik na one kojima se vrše selidbe parkiran pored kanti za otpatke ispred kuhinjskih vrata. Ona u taj deo palate nije često zalazila, svakako nikada ranije nije videla da se putujuća biblioteka upravo tu parkira, a izgleda da nisu videli ni psi, te su stoga pravili toliku galamu da je morala da se, pošto nije uspela da ih umiri, popne u kombi i izvini.

Vozač je sedeo okrenut leđima ka njoj i lepio etiketu na knjigu, a po svoj prilici jedini korisnik biblioteke, mršavi riđokosi dečak u belom radničkom odelu, čučao je u prolazu između polica i čitao. Ni on ni vozač nisu primetili pridošlicu, te se ona nakašljala i rekla:

„Izvinjavam se zbog ove užasne buke“, na šta je vozač tako naglo ustao da je udario glavom u policu sa priručnicima, a dečko u prolazu se hitro pridigao na noge oborivši pritom nekoliko knjiga iz odeljka o fotografiji i modi.

Provukla je glavu kroz vrata i povikala: „Smesta da ste umukli, šašavci jedni.“ Za to vreme vozač/bibliotekar uspeo je da se pribere i dečko je pokupio knjige, a njena namera je upravo i bila takva da im da priliku da se srede.

„Nismo vas ovde ranije viđali, gospodine...“

„Hačings, Vaše veličanstvo. Svake srede sam tu, gospođo.“

„Zaista? Nisam to znala. Dolazite li izdaleka?“

„Ne, gospođo. Iz Vestminstera.“

„A vi ste?“

„Norman, gospođo. Sikins.“

„A gde radite?“

„U kuhinji, gospođo.“

„Oh. Imate li mnogo vremena za čitanje?“

„Zapravo i nemam, gospođo.“

„Kao ni ja. Mada, kad smo već ovde, pretpostavljam da bi trebalo da pozajmimo neku knjigu.“

Gospodin Hačings se uslužno nasmešio.

„Da li biste mi mogli nešto preporučiti?“

„Šta se dopada Vašem veličanstvu?“

Kraljica je oklevala, jer istinu govoreći ni sama nije znala. Čitanje je nikada nije mnogo zanimalo. Čitala je, naravno, koliko i svi ostali, ali pravu ljubav prema knjigama

prepuštala je drugima. Čitanje je hobi, a priroda njenog posla bila je takva da sebi nije mogla da priušti hobi. Nije se bavila trčanjem, nije uzgajala ruže, nije igrala šah niti se bavila planinarenjem; nije ukrašavala torte niti izrađivala makete aviona. Hobi podrazumeva naklonost, a svaka se naklonost mora izbegavati – naklonost prema jednim ljudima isključuje druge. Njeno veličanstvo ne sme osećati naklonost. Njen je posao da se zanima za razne stvari, a ne da se oda jednom zanimanju. Osim toga, čitanje nije nikakva radnja. Ona je radnik. Tako je sada posmatrala kombi obložen knjigama i pokušavala da dobije na vremenu. „Smemo li pozajmiti neku knjigu? Nemamo kartu?“

„Nema problema“, reče gospodin Haćings.

„Penzioneri smo“, reče kraljica, mada ni sama nije znala ima li to ikakve veze.

„Gospođa može pozajmiti najviše šest knjiga.“

„Šest? Bože dragi!“

Riđokosi mladić je u međuvremenu odabrao knjigu za sebe i dao je bibliotekaru da je zavede. I dalje pokušavajući da dobije na vremenu, kraljica je uzela njegovu knjigu.

„Šta ste vi izabrali, gospodine Sikins?“ Očekivala je da će izabrati... pa, nije ni sama bila sigurna šta je očekivala, ali u svakom slučaju ne ono što je zatekla. „Oh! Sesil Biton. Jeste li ga poznavali?“

„Ne, gospođo.“

„Naravno da niste. Niste ni mogli, jer ste premladi. Mnogo je vremena provodio ovde i stalno je škljocao

aparatom. Bio je pomalo i naporan. Stani ovde, stani onde. Škljoc, škljoc. A sada o njemu postoji knjiga?“

„Postoji nekoliko, gospođo.“

„Zaista? Izgleda da se kad-tad o svakome napiše knjiga.“

Prelistavala je knjigu. „Verovatno je tu negde i moja slika. Jeste. Evo ovde. On, naravno, nije bio samo fotograf. Bavio se i dizajniranjem kostima. Za *Oklahomu* i slične stvari.“

„Mislim da je u pitanju *Moja lepa gospo*, gospođo.“

„Oh, da li?“, reče kraljica nenaviknuta da joj iko protivreči.

„Gde ono rekoste da radite?“ Spustila je knjigu u krupne i crvene momčeve ruke.

„U kuhinji, gospođo.“

Još uvek ne beše rešila problem iako je znala da će ako ode bez knjige, gospodin Hačings pomisliti kako njegova biblioteka nije dovoljno dobro opremljena. Tada je na polici s knjigama koje su sve delovale prilično staro opazila ime kojeg se sećala. „Ajvi Kompton-Barnet! To mogu da čitam.“ Izvukla je knjigu i pružila je gospodinu Hačingsu da je zavede.

„Kako ću lepo počastiti sebe!“, neubedljivo je privila knjigu na grudi pre nego što je otvorila. „Oh, poslednji put ju je neko pozajmio još 1989. godine.“

„Ona nije mnogo popularna autorka, gospođo.“

„Pitam se zašto. Dala sam joj odlikovanje.“

Gospodin Hačings se uzdržao da ne kaže kako kraljičino odlikovanje ne mora neizostavno podrazumevati da će pisac pronaći put do srca čitalaca.

Kraljica je pogledala fotografiju na pozadini omota. „Da. Sećam se te njene kose, uvijene u punđu koja joj je zahvatala celu glavu i ličila na pitu.“ Nasmešila se i gospodin Hačings je znao da je poseta okončana. „Do viđenja.“

Blago je klimnuo glavom kao što su mu u biblioteci rekli da treba da uradi ako ikada slučajno dođe do ovakve situacije, a kraljica je otišla prema bašti gde su psi ponovo počeli da laju kao ljudi, dok je Norman sa svojim Sesilom Bitonom pod rukom zaobišao čoveka koji je pušio napolju kod kanti za đubre i ušao u kuhinju.

Gospodin Hačings je zatvorio kombi i odvezao se dalje razmišljajući kako je roman Ajvi Kompton-Barnet prilično zahtevan za čitanje. On sam nikada nije odmakao dalje od nekoliko stranica i s pravom je pomislio kako je kraljica pokazala lep gest time što je pozajmila knjigu, gest koji je on cenio i koji je predstavljao i više od obične učtivosti. Veće je stalno pretilo da će smanjiti sredstva za biblioteku, a pokroviteljstvo tako uvaženog čitaoca (ili klijenta, kako je Veće volelo da ih zove) ne može mu nikako naškoditi.

„Imamo putujuću biblioteku“, rekla je kraljica te večeri suprugu. „Dolazi svake srede.“

„Vrlo dobro. Čuda se stalno dešavaju.“

„Sećaš li se *Oklahome*?“

„Da. Gledali smo je kad smo se verili.“ Kako mu je samo bilo čudno i da pomisli na to vreme; kakav je privlačan plavušan nekada bio.

„Je li na njoj radio Sesil Biton?“

„Nemam pojma. Nikad mi se nije sviđao taj momak. Nosio je zelene cipele.“

„Mirisao je divno.“

„Šta je to?“

„Knjiga. Pozajmila sam je.“

„Mrtav je, pretpostavljam.“

„Ko?“

„Taj Biton.“

„O, jeste. Svi su mrtvi.“

„Ali predstava je bila dobra.“

I onda je otišao u krevet sumoran, pevušeći *O, kakvo divno jutro* dok je kraljica otvarala knjigu.

Nameravala je da naredne nedelje preda knjigu svojoj dvorkinji da je vrati, ali kako ju je privatni sekretar zadržao na sastanku i naterao da pređe zakazane obaveze mnogo detaljnije no što je smatrala potrebnim, uspela je da skрати razgovor o obilasku istraživačke laboratorije tako što je odjednom uzviknula kako je sreda i kako mora da ode i zameni knjigu u putujućoj biblioteci. Njen privatni sekretar, ser Kevin Skečard, preterano savesni Novozelandađanin od kojeg su se očekivale velike stvari, ostao je sam da pokupi svoje papire i zapitao se zašto je gospođi potrebna putujuća kad već ima nekoliko sopstvenih statičnih biblioteka.

Kako nije bilo pasa, ova poseta je bila nešto mirnija, iako je jedini čitalac u biblioteci ponovo bio Norman.

„Kako vam se svidela, gospođo?“, zapitao je gospodin Hačings.

„Dama Ajvi? Malo je suvoparna. A svi pričaju na isti način, jeste li to primetili?“

„Istinu da vam kažem, gospođo, nikada nisam pročitao više od nekoliko prvih strana. Dokle je Vaše veličanstvo stiglo?“

„Oh, do kraja. Kad započnem neku knjigu, ja je uvek dovršim. Tako smo odgajeni. Knjige, hleb i maslac, pire od krompira – uvek dovršimo ono što nam se servira. To je oduvek bila moja životna filozofija.“

„Nije zapravo ni bilo potrebe da vraćate knjigu, gospođo. Smanjujemo fond knjiga, pa stoga poklanjamo sve sa te police.“

„Hoćete reći da mogu da je zadržim?“ Privila je čvrsto knjigu na grudi. „Drago mi je što sam lično došla. Dobar dan, gospodine Sikins. I dalje čitate o Sesilu Bitonu?“

Norman joj je pokazao knjigu koju je razgledao; ovoga puta radilo se o nekoj knjizi o Dejvidu Hokniju. Prelistala ju je i mirno posmatrala zadnjice mladića koji izlaze iz kalifornijskih bazena ili leže zajedno na neurednim krevetima.

„Neke od slika“, rekla je, „neke izgledaju kao da nisu do kraja dovršene. Ova je, recimo, nesumnjivo zamrljana.“

„Mislim da je njegov stil u to vreme bio takav, gospođo“, rekao je Norman. „On je zapravo izuzetno dobar u skiciranju.“

Kraljica je ponovo pogledala Normana.

„Radite u kuhinji?“

„Da, gospođo.“

Nije zapravo nameravala da pozajmi još jednu knjigu, ali kad se već našla tu, pomislila je kako je možda jednostavnije da je uzme nego da je ne uzme, iako je bila jednako zbunjena kao i prethodne nedelje. Istina je da zapravo uopšte nije želela knjigu, svakako ne još jednu od Ajvi Kompton-Barnet, koja je sve u svemu preteška za čitanje.

Desilo se da je imala sreće i da joj je ovoga puta za oko zapalo novo izdanje *Potrage za ljubavlju* od Nensi Mitford. Uzela je knjigu. „Recite mi, zar se nije njena sestra udala za onog Moslija?“

Gospodin Hačings je rekao kako misli da jeste.

„A druga njena sestra bila je moja dvorkinja zadužena da mi pomaže pri odabiru odeće.“

„To već ne bih znao, gospođo.“

„Jeste, bila je. Bila je i deveruša na mom venčanju.“

„Nensi Mitford?“

„Ne, ne. Njena sestra.“

Retko se moglo naići na knjigu pisca sa kojim je tako povezana, te je kraljica shodno tome osetila da je napravila pravi izbor i sa izvesnom količinom samouverenja pružila knjigu gospodinu Hačingsu da je zavede.

Ispostavilo se da nije pogrešila kad je izabrala *Potragu za ljubavlju* i taj izbor beše na neki način sudbinski. Da je Njeno veličanstvo pročitalo još jednu osrednju knjigu, recimo neko rano delo Džordž Eliot ili pozno delo Henrija Džejsa, budući da je bila čitalac početnik, ta su je dela

mogla zauvek odvratiti od čitanja i tada ne bi bilo ni ove priče. Pomislila bi da su knjige isto što i posao.

Desilo se da se ubrzo sasvim udubila u ovu knjigu, i dok je te večeri vojvoda prolazio pored njene spavaće sobe sa bocom tople vode u rukama, čuo je kako se smeje na sav glas. Provirio je u sobu.

„Jesi li dobro, stara moja?“

„Naravno. Čitam.“

„Ponovo?“ I otišao je odmahujući glavom.

Sledećeg jutra nos joj je bio malo zapušten i pošto nije imala nikakvih obaveza, ostala je u krevetu rekavši kako oseća da će možda dobiti grip. To nije ličilo na nju, niti je bilo tačno; istina je da je ostala u krevetu kako bi mogla da nastavi sa čitanjem.

„Kraljica je malo prehlađena“ bile su reči upućene naciji, ali naciji nije bilo rečeno nešto što čak ni sama kraljica nije znala, da je to tek prvo u nizu stanja izazvanih njenim čitanjem, od kojih će neka imati dalekosežne posledice.

Narednog dana kraljica je imala redovno zasedanje sa privatnim sekretarom, a jedna od tačaka dnevnog reda bilo je ono što se ovih dana naziva ljudskim resursima.

„U moje vreme“, rekla mu je, „to se zvalo osoblje.“ Iako se zapravo nije tako zvalo. Zvalo se *posluga*. Pomenula je i taj naziv znajući da će izazvati reakciju sekretara.

„To se može pogrešno protumačiti, gospođo“, rekao je ser Kevin. „Vladar mora postupati tako da nikada ne pruži javnosti povoda za uvredu. Reč *posluga* šalje pogrešnu poruku.“

„A *ljudski resursi* ne šalju nikakvu poruku“, reče kraljica. „Barem je ja ne vidim. Kako god, pošto smo već kod teme ljudskih resursa, postoji jedan ljudski resurs koji trenutno radi u kuhinji, ali kojeg bih ja volela da unapredim, ili makar prebacim u odaje.“

Ser Kevin nikada nije čuo za Sikinsa, ali nakon što je popričao sa nekoliko slugu, uspeo je da nađe Normana.

„Ne mogu da shvatim“, reklo je Njeno veličanstvo, „šta on uopšte radi u kuhinji. Očito je da se radi o inteligentnom mladiću.“

„Nije dovoljno lep“, rekao je konjušnik, ali ne kraljici već privatnom sekretaru.

„Mršav je i riđokos. Zar je moguće da ćete ga unaprediti u paža?“

„Izgleda da se gospođi dopada“, rekao je ser Kevin. „Želi da ga dovede na sprat gde su njene odaje.“

Tako se Norman uzdigao od pranja sudova i uvukao (uz izvesne poteškoće) u uniformu paža, te je postao dvorjanin, a jedan od njegovih prvih poslova, kao što se moglo i pretpostaviti, uključivao je rad u biblioteci.

Kako kraljica naredne srede nije bila slobodna (zbog gimnastike u Nanitonu), dala je Normanu knjigu Nensi Mitford da je vrati i rekla mu kako izgleda postoji nastavak koji takođe želi da pročita, kao i da uzme još neku knjigu koja bi joj se po njegovom mišljenju dopala.

Osećao se nelagodno pred ovim zaduženjem. Do izvesne tačke bio je dobro načitan, ali uglavnom samouk, a odabir

knjiga vršio je na osnovu toga da li je autor homoseksualac ili ne. Iako je njegov kriterijum bio prilično opširan, ipak je u određenoj meri sužavao izbor, naročito kada je trebalo odabrati knjigu za nekog drugog i kada je taj drugi, kao u ovom slučaju, bila sama kraljica.

Ni gospodin Hačings mu nije bio od velike pomoći, osim što je pomenuo da bi kraljicu mogle interesovati knjige o psima, što je podsetilo Normana na nešto što je čitao i što bi moglo da bude prikladno – roman Dž. R. Akerlija *Moj pas Lala*. Gospodin Hačings je bio sumnjičav po pitanju knjige i napomenuo je Normanu da je autor homoseksualac.

„Zaista?“, nevino je rekao Norman. „Nisam to znao. Ona će pomisliti da se radi samo o psu.“

Odneo je knjige u kraljičine odaje i, pošto su mu rekli da bude što je moguće neprimetniji, kada je vojvoda naišao sakrio se iza komode.

„Video sam danas po podne jedno neverovatno biće“, obavestilo je nj.k.v. kasnije kraljicu. „Nekog riđokosog poslužitelja.“

„To je bio Norman“, rekla je kraljica. „Upoznala sam ga u putujućoj biblioteci. Ranije je radio u kuhinji.“

„Vidim i zašto“, rekao je vojvoda.

„Veoma je inteligentan“, odgovori kraljica.

„Mora da bude“, reče vojvoda, „kad već tako izgleda.“

„Lala“, rekla je kasnije kraljica Normanu. „Čudno ime za psa.“

„Trebalo bi da se radi o izmišljenoj priči, gospođo, samo što je pisac zaista imao alzaškog psa.“ (Nije joj rekao da se pas zvao Kraljičica.) „Tako da se, u stvari, radi o prikrivenoj autobiografiji.“

„Oh“, reče kraljica, „ali zašto bi je prikrivao?“

Norman je pomislio kako će shvatiti i sama kad bude pročitala knjigu, ali nije joj to rekao.

„Nijedan njegov prijatelj nije voleo psa, gospođo.“

„Vrlo dobro znam taj osećaj“, rekla je kraljica, a Norman je sa puno ozbiljnosti klimnuo glavom shvatajući da kraljevski psi ne uživaju nikakvu popularnost. Kraljica se nasmešila. Kakvo je samo Norman otkriće. Znala je da se u njenom prisustvu ljudi osećaju sputano i stidljivo i da se mali broj slugu ponaša prirodno. Iako je to bilo neuobičajeno, Norman se jeste ponašao prirodno i delovao je kao da se nikako drugačije i ne može ponašati. Ta je osobina veoma retka kod ljudi.

Premda, kraljica možda ne bi bila toliko zadovoljna da je znala da ona na Normana nema nikakvog uticaja, jer mu izgleda prastaro i njene godine zasenjaju njeno kraljevsko dostojanstvo. Jeste da je kraljica, ali je takođe i stara dama, a pošto je Norman ušao u svet posla na vrata staračkog doma u Tajnsajdu, nije se užasavao starih dama. Za Normana je ona bila poslodavac, ali zbog njenih godina posmatrao ju je ne samo kao kraljicu već i kao pacijenta, a i kraljici i pacijentu treba ugoditi; mada je, istinu govoreći, prestao ovako da razmišlja kada je shvatio koliko je bistra i kolika je šteta što to ne koristi.

Osim toga, bila je izrazito konvencionalna i kada je počela da čita, mislila je da možda bar jedan deo vremena koje posveti čitanju treba da provede na mestu koje je za to i namenjeno, tačnije u biblioteci. Ali iako se prostorija nazivala bibliotekom i mada je uistinu bila puna knjiga, retko se kad dešavalo da neko tamo čita, ako se uopšte i dešavalo. Tu su se postavljali ultimatum, povlačile linije, sastavljali molitvenici i odlučivalo o brakovima, ali ako bi neko hteo da se udobno smesti u neki kutak i uzme knjigu u ruke, biblioteka nije bila mesto za to. U njoj nije bilo lako ni doći do knjiga koje su se nalazile na otvorenim policama, nazvanim tako zato što su knjige na njima bile zatočene iza zaključanih pozlaćenih rešetki. Mnoge od tih knjiga bile su od neprocenjive vrednosti, što ih je takođe činilo odbojnim. Ne, ako već treba čitati, bolje je da se to obavi na nekom mestu koje nije određeno za to. Kraljica je pomislila kako u tome ima istine i vratila se na sprat u svoje odaje.

Kada je završila i nastavak romana Nensi Mitford, *Ljubav u hladnoj klimi*, kraljica se oduševila shvativši da ima još njenih knjiga i, iako su neke od njih delovale kao istorijski romani, stavila ih je na svoju tek započetu listu knjiga koje treba pročitati, a koju je držala u svom radnom stolu. U međuvremenu je nastavila čitanje knjige koju je izabrao Norman, *Moj pas Lala* od Dž. R. Akerlija. (Da li je upoznala njega? Čini joj se da nije.) Uživala je u knjizi, ako ni zbog čega drugog, onda zbog toga što joj se, baš kao što je Norman rekao, pas iz knjige činio još nestašniji od

njenih pasa i jednako omražen kao i oni. Kako je videla da je Akerli napisao autobiografiju, poslala je Normana u biblioteku grada Londona da je pozajmi. Iako je bila pokrovitelj Londonske biblioteke, retko je zalazila u nju, a ni Norman je, naravno, nije posećivao, te se vratio pun utisaka i zadivljen staromodnim zdanjem rekavši da je to biblioteka o kakvoj je mogao samo da čita u knjigama i da je mislio da takve biblioteke pripadaju nekom prošlom dobu. Lutao je između polica sa naslaganim knjigama kroz prolaze koji su ličili na lavirint i čudio se saznanju da on (ili bolje rečeno Ona) može slobodno da pozajmi bilo koju od tih knjiga. Toliko je zarazno bilo njegovo oduševljenje da je kraljica pomislila kako bi sledeći put mogla poći s njim.

Pročitavši Akerlijevu priču o njegovom životu, blago se iznenadila kad je otkrila da je on, uprkos tome što je radio za BBC, bio homoseksualac, i osetila je da je njegov život, kad se sve uzme u obzir, bio tužan. Njegov pas ju je posebno zanimao, iako ju je zbunjivala gotovo veterinarska prisnost koju je ostvario sa njim. Takođe je iznenadilo što je iz knjige saznala da je Garda uvek spremna da dođe na poziv i što je njena cena sasvim razumna. Poželela je da sazna još nešto o tome, ali iako je nekoliko njenih konjušnika bilo u Gardi, nije se mogla nakaniti da ih pita.

U knjizi se pojavljivao i E. M. Forster, pa se setila kako se nelagodno osećala kada je provela sa njim nekih pola sata dok mu je dodeljivala odlikovanje. Ličio je na miša i bio je stidljiv, te nije puno pričao, a i ono što je rekao izgovorio je

tako tankim glasićem da je zaključila kako je sa njim skoro nemoguće komunicirati. Ipak, imao je nekih neočekivanih kvaliteta. Dok je sedeo i držao šake spojene, izgledao je kao neki lik iz *Alise u zemlji čuda* i ničim nije odavao o čemu razmišlja, pa se prijatno iznenadila kada je, pročitavši njegovu biografiju, otkrila da je nakon toga izjavio kako bi se lako mogao zaljubiti u nju da je rođena kao muškarac.

Naravno da je odlično shvatala da tako nešto nije mogao reći lično njoj, ali što je više čitala, to je više žalila zbog straha koji uliva u ljude i više želela da pre svih pisci imaju dovoljno hrabrosti da joj u oči kažu ono što će kasnije zapisati na papir. Otkrila je i to da jedna knjiga uvek vodi ka sledećoj, da se na sve strane otvaraju nova vrata i da dani nisu dovoljno dugi za sve knjige koje želi da pročita.

Pored toga, žalila je za mnogobrojnim prilikama koje je propustila i sramila se zbog toga. Kao dete upoznala je Mejsfilda i Valtera de la Mara; njima nije mogla mnogo toga reći, ali upoznala je osim njih i T. S. Eliota, kao i Pristlija i Filipa Larkina, pa čak i Teda Hjuza, koji joj se dopao na prvi pogled, ali kao da mu je u njenom prisustvu jezik bio zavezan. Samo zbog toga što u to vreme nije čitala ono što su ti ljudi pisali, nije imala šta da im kaže, pa ni oni, naravno, nisu mogli reći ništa što bi nju zanimalo. Kakva šteta.

Pogrešila je i ispričala ovo ser Kevinu.

„Ali, gospođi je sigurno neko unapred pružio podatke o njihovim delima?“

„Naravno“, rekla je kraljica, „ali to nije isto što i čitanje. To je zapravo sušta suprotnost čitanja. Pružanje podataka je kratko, sažeto i jasno. Čitanje je bez ikakvog reda i navodi vas da mu se stalno vraćate i istražujete. Obaveštavanje zatvara temu, dok je čitanje otvara.“

„Pitam se mogu li vratiti Vaše veličanstvo na temu posete fabrici obuće“, rekao je ser Kevin.

„Sledeći put“, kratko je rekla kraljica. „Gde li sam spustila knjigu?“